

Web-seal Summer School on Information Literacy and Learning Research-kesäkoulussa Tampereella 25.-26.8.2008

Tampereella järjestettiin 25.-26.8.2008 Tampereen informaatiotutkimuksen laitoksen ja Web –Seal projektin järjestämä informaatiolukutaidon kesäkoulu. Kesäkoulu sisälsi varttuneempien tutkijoiden luentoja ja jatko-opiskelijoiden esitelmää heidän käynnissä olevista tutkimuksistaan. Ohjelmassa oli tarjolla esityksiä moninaisista kiinnostavista informaatiolukutaitoon liittyvistä teemoista kahden päivän ajan.

Kesäkoulun avasi informaatiotutkimuksen professori **Eero Sormunen** Tampereen yliopistosta. Hän kertoi 2006 aloitetusta ja 2009 päättyvästä Web-Seal –projektista sekä projektin yhteydessä tehdyistä tutkimuksista ja tulevasta kirjaprojektista.

Maanantain ja kesäkoulun ensimmäisenä luennoitsijana aloitti informatiikan professori Louise Limberg Boråsin yliopistosta Ruotsista. Hänen esityksensä käsitteli kriittisiä ominaispiirteitä informaatiokäytännöstä oppimistarkoituksiin. Limbergin erityisalueena on ollut tiedonhankinta ja sen käyttö. Hänen tutkimusintressinsä ovat keskittyneet tiedonhaun, -käytön ja oppimisen väliseen vuorovaikutukseen yhdistettynä informaatiolukutaidon ongelmiin. Tutkimuksissaan Limberg on kytenyt koulukirjaston opettamisen ja oppimisen laatuun. Koulukirjaston pedagoginen rooli on ollut hänen tutkimustensa aihepiiri. Tutkimustensa menetelmänä Limberg on käyttänyt fenomenografiaa. Fenomenografian käyttö tässä yhteydessä tarkoittaa, että tutkija pyrkii tunnistamaan ja kuvailemaan variaatioita oppijoiden kokemuksissa tiedonhankinnasta ja –käytöstä.

Maanantain ensimmäinen jatko-opiskelija **Heidi Hongisto** käsitteli esityksessään web-tiedonhakua, haasteita ja oppimista. Hongiston esitys perustui hänen tekemäänsä graduun (<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02743.pdf>) joka käsitteli yläasteikäisten oppilaiden kokemuksia kulttuurimaantieteen tutkielmaprosessista. Graduaan varten Hongisto oli keväällä 2007 kerännyt aineistoa eteläsuomalaiselta yläasteelta, tiiviissä yhteistyössä kurssin opettajan ja oppilaiden kanssa. Euroopan kulttuurimaantieteen kurssilla oppilaille oli annettu tehtäväksi laatia laaja tutkielma valitsemistaan maista. Tutkielmatyön keskeisen osan muodosti itsenäinen työskentely sekä tiedonhaku eri lähteistä, pääasiassa webistä. Tutkielman tavoitteena oli saada kokonaisvaltainen kuvaus oppilaiden toiminnasta, tuntemuksista ja ajatuksista kurssilla.

Kesäkoulun kaukaisin ulkomainen luennoitsija oli lehtori **Annemaree Lloyd** Australiasta. Lloydin tutkimus-intressit ovat kohdistuneet

informaatiolukutaidon merkityksen tutkimiseen työpaikka konteksteissa, informaatiolukutaidon roolia oppimisen ilmentymänä. Omassa osuudessaan Lloyd kertoi tavoista ymmärtää informaatiolukutaitosuoritusta. Lloydin mielestä informaatiolukutaitoon tarvittaisiin mukaan myös informaation hankkiminen koko kehon välityksellä. Omassa puheenvuorossaan Lloyd kehotti informaatiotutkijoita siirtymään pois kartesiolaisesta mieli/ruumiiskahtiaajaosta kohti kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa informaatiolukutaidossa huomioidaan myös sosiaaliset ja ruumiilliset elementit. Informaatiolukutaitoa Lloyd ei pitänyt vain taitopohjaisena lukutaitona vaan laajemmin katalysaattorina merkitykselliselle oppimiselle kaikissa yhteyksissä. Laajaan määritelmäänsä Lloyd oli päättänyt tutkittuaan palomiehiä ja sairaankuljettajia heidän työssään.

Päivän toinen jatko-opiskelija **Antti Syvänen** esitteli tutkimustaan digitaalisesta portfoliosta opetuksen apuna. Syvänen esitteli 2006-2007 toteutettua kokeilua digitaalisella portfoliolla. Kokeilun yhteydessä opiskelijat saivat käyttöönsä älypuhelimet, joilla he saattoivat tietokonetta välittömämmin kirjata weblogiin merkintöjä. Älypuhelimella otettujen kuvien ja videoiden tallentaminen weblogiin antoi mahdollisuuden kerätä yhä autenttisempaa aineistoa kunkin opiskelusta. Samalla opiskelijoille tarjoutui mahdollisuus saada weblogissa julkaisemastaan materiaalista nopeaa palautetta ja arviointia vertaisryhmältään ja ohjaajiltaan. Opiskelijat keräsivät weblog-päiväkirjaan koko pedagogisten opintojensa ajan heille merkityksellistä aineistoa kokemuksistaan ja havainnoistaan. Portfoliolla pyrittiin selkeyttämään opiskeluvuoden aikaista oppimisprosessia, merkityksellistään opiskelijoiden henkilökohtaiseen kehittymiseen liittyviä kokemuksia.

Tiistaiamun aloitti – jo kesäkoulun toisella esityksellään – professori **Louise Limberg**, aiheenaan tällä kertaa fenomenografian menetelmät informaatiolukutaidon tutkimuksessa. Esittelemässään tutkimuksessa Limberg tutki Ruotsin EU-jäsenyyden seurauksia selvittäneiden lukiolaisten käsityksiä tiedonhankinnasta ja -käytöstä. Analyysissään hän jakoi haastatteluissa esiin tulleet käsitykset kolmeen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän oppijat kokivat tiedonhankintatilanteen faktatiedon hakemiseksi vastatakseen heille esitettyihin kysymyksiin jäsenyyden vaikutuksista. Toinen ryhmä koki tavoitteekseen hankkia riittävästi tietoa henkilökohtaisen mielipiteen muodostamiseen jäsenyydestä ja kolmas ryhmä halusi löytää riittävästi eri näkökulmia sisältävää tietoa ymmärtääkseen jäsenyyden seuraukset täydellisesti. Huomionarvoista oli, että ensimmäisen ryhmän jäsenet turhautuivat helposti siihen, että eri artikkelit sisälsivät paljon vastakkaista, erilaisia mielipiteitä sisältävää tietoa. Kolmannen ryhmän jäsenet taas kokivat tällaisen, ristiriitaisen tiedon mielenkiintoiseksi, koska niiden avulla he pystyivät pohdiskелеmaan mm. kirjoittajien motiiveja esittää asioita kärjistetysti joko puolesta tai vastaan. Fenomenografinen näkökulma pyrkiikin antamaan oppijoille kokemuksia erilaisista tavoista hankkia tietoa, jotta he pystyisivät soveltamaan näitä kokemuksia uusissa oppimis- ja tiedonhankintatilanteissa.

Tiistain ensimmäisenä jatko-opiskelijana aloitti **Leena Rantala** Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitokselta. Rantala esitteli

väitöskirjatutkimustaan, joka käsittelee digitaalisen lukutaidon esiintymistä koulun arjessa. Aineistonsa hän oli kerännyt havainnoimalla kuudesluokkalaisia, jotka suorittivat tavanomaisia koulutehtäviään käyttäen tietokonetta apuvälineenä ja oli erityisen kiinnostunut siitä, kuinka digitaalisia medioita hyödyntävässä opetuksessa otetaan huomioon digitaalisen lukutaidon mediakriittiset ja tiedon luomisen näkökulmat. Puheenvuorossaan hän esitteli aineistostaan yhden tapauksen (yhden opiskelijan havainnointi yhden oppitunnin ajan) ja totesi sen perusteella, että kriittisen ja luovan mediakasvatuksen näkökulman sijaan digitaalisen median käyttö opetuksessa näyttäisi kytkeytyvän enemmänkin opusteknologisiin näkökulmiin.

Tiistain toinen jatko-opiskelija oli **Mikko Tanni** Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitokselta. Hänen tutkimuksensa käsittelee opettajaksi opiskelevien käsityksiä tiedonhankinnasta ja -käytöstä tuntien suunnittelussa, sekä informaatiolukutaidon ohjaamisesta. Tanni käytti tutkimusmenetelmään havainnointia ja haastattelua. Hänen esityksessään ja siitä virinneessä keskustelussa käsiteltiin erityisesti haastattelututkimuksen haasteita, sekä itse haastattelutilanteesta, että aineiston analyysivaiheesta.

Tiistain ja kesäkoulun viimeinen esiintyjä, lehtori **Päivi Hakkarainen** Lapin yliopistosta, esitteli design-perustaista tutkimusta (design-based research). Tutkimuksen aikana suunniteltiin, toteutettiin ja arvioinnin kautta hiottiin ongelmaperustaista oppimista soveltava *Digitaalinen video*-opintojakso. Opintojaksolla opiskelijat tuottivat opetuskäyttöön suunniteltuja digitaalisia videoita vastaten itse koko tuotantoprosessista. Tutkimuksessa tarkasteltiin, kuinka ongelmaperustaisen oppimisen menetelmä tukee informaatiolukutaidon yhteisöllistä oppimista ja rakentumista ja tekeekö se informaatiolukutaidon yhteisöllistä ulottuvuutta näkyväksi.

Tuloksissa todettiin ongelmaperustaisen oppimisen menetelmän tukevan informaatiolukutaidon yhteisöllistä oppimista jossain määrin, koska menetelmään kuuluu opiskelijoiden itsenäinen ja aktiivinen rooli työskentelyssä sekä pienryhmätyöskentelyä. Opintojakson opiskelijat olivat tulosten mukaan aktiivisessa roolissa suunnitellessaan tiedonhankintaa ja arvioidessaan ja prosessoidessaan hankkimaansa tietoa yhteisöllisesti.

Opiskelijat eivät kuitenkaan olleet vakuuttuneita siitä, että he olivat oppineet kurssilla riittäviä tiedonhankinnan ja tiedon kriittisen arvioinnin taitoja. Hakkarainen totesikin, että tulosten perusteella kurssiin kannattaa integroida lisää informaatiolukutaidon ohjausta ja että yhteistyö kirjaston tiedonhankinnan ammattilaisten kanssa voisi auttaa opiskelijoita käyttämään erityisesti elektronisia tiedonlähteitä, kuten e-kirjoja ja -lehtiä, monipuolisemmin (ei pelkästään Googlea!).

Web-Seal Summer School keräsi osallistujia ympäri maailmaa (kaukaisin vieras Australiasta), ja esitysten yhteydessä käytiin monia mielenkiintoisia informaatiolukutaidon tutkimusta käsitteleviä keskusteluja. Etenkin väitöskirjoissaan eri vaiheissa olevat jatko-opiskelijat saivat runsaasti vinkkejä ja uusia näkökulmia aiheidensa käsittelyyn ja aineistojensa analyysiin, mutta tarjosi kesäkoulu akateemiselle kirjastotyöläisellekin paljon ajateltavaa. Ja toki

tällaiset tilaisuudet tarjoavat myös loistavan mahdollisuuden vanhojen verkostojen ylläpitämiseen ja uusien solmimiseen.

Teksti:

Marko Jussila

Tietoasiantuntija

Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto

Anne Kakkonen

Kirjastonhoitaja

Kumpulan tiedekirjasto